

Ders : 53

Konu : Toplumsal Görev ve Sorumluluklarımız 2

1. Toplumda Görülen Uygunsuz Şeylere Kayıtsız Kalmamak

Toplumsal sorumluluklarımıza işaret sadedinde Peygamber (a.s) bir gemi yolcularını örnek göstermiştir. “Yolculardan bir kısmı üst kata, bir kısmı da alt kata yerleşmişlerdir. Altta bulunanlar, su ihtiyaçlarını karşılamak için gemiyi delmek istediklerinde üsttekiler buna mani olmazlarsa gemi batar ve hepsi birden boğulurlar; eğer mani olurlarsa hepsi de kurtulur”¹ demiştir. Bunun anlamı, toplum içindeki uygunsuz şeyler çoğalır da bu uygunsuz şeyleri yapanları ıslah konusunda bir şeyler yapılmazsa topluma karşı olan sorumluluklar yerine getirilmemiş olur. Nitekim Allâh’ın Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

إِذَا ظَهَرَتْ الْمَعَاصِي فِي أُمَّتِي عَمَّهِمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ

“Ümmetimin arasında isyan ve günahlar çoğaldığında, Allah Teâlâ kendi katından onların hepsini kapsayacak bir azap gönderir” buyurur. Ümmü Seleme, “Yâ Resûlallah, “o zaman insanların içinde hiç iyileri olmayacak mı?” diye sorunca, Peygamberimiz (a.s), “evet, olacak” diye cevap verir. Ümmü Seleme, onlara ne olacağını sorunca da;

“يُصِيبُهُمْ مَا أَصَابَ النَّاسَ ثُمَّ يَصِيرُونَ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ

Diğerlerine isabet eden azap onlara da isabet edecek, fakat sonra Allâh’ın bağış ve rızasına ulaşacaklardır.”² buyurur .

2. İktisatlı (Tutumlu) Olmak

Allah (c.c), kullarına bir çok nimetler bahşetmiştir. Bu nimetlerin ihtiyaca göre uygun bir şekilde kullanılması, dinî ve ahlaki ölçülere göre gerekli yerlere, gerektiği kadar sarf edilmelidir. Mali imkânların toplum yararına harcanması; lüks ve israfa kaçılmaması gerekir. Buna dinimizde israf denir ki, dinimiz israfı yasaklamıştır. İsrâf, şahsi ve ailevi harcamalarda ileri gitmek, nefsin kötü arzularını tatmin için harcama yapmak, insanî ve dinî bir amaç taşımaksızın eldeki imkanları, ihtiyacın dışında saçıp savurmaktır.

İsrâf ve lüks, ekonomiyi zayıflatır, kalkınmayı engeller toplumda huzursuzluk meydana getirir. Ayrıca lüks ve israf, toplumda bencillik ve hasede sebep olur. Bu da, toplum barışını bozar, insanları huzursuz eder; çekişmeler baş gösterir. Bundan dolayıdır ki, Kur’an, yardımlaşmayı tavsiye ederken, israfı şeytan işi olarak vasıflar:

وَأْتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا إِنَّ الْمُبْذِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا

“Bir de akrabaya, yoksula, yolcuya hakkını ver. Gereksiz yere de saçıp savurma. Zira böylesine saçıp savuranlar şeytanların dostlarıdır. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür.”³ buyurulmuştur.

Bütün işlerinde ve davranışlarında orta yolu tutmak ve tutumlu olmak

¹ Allah’ın Resulü (s.a.v) buyuruyor ki:

عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَثَلُ الْقَائِمِ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ وَالْوَاقِعِ فِيهَا كَمَثَلِ قَوْمٍ اسْتَهَمُوا عَلَى سَفِينَةٍ فَأَصَابَ بَعْضُهُمْ أَعْلاَهَا وَبَعْضُهُمْ أَسْفَلَهَا فَكَانَ الَّذِينَ فِي أَسْفَلِهَا إِذَا اسْتَقْفُوا مِنْ الْمَاءِ مَرُّوا عَلَى مَنْ فَوْقَهُمْ فَقَالُوا لَوْ أَنَّا خَرَقْنَا فِي نَصِيبِنَا خَرْقًا وَلَمْ نُؤَدِّ مِنْ فَوْقِنَا فَإِنِ يَتْرُكُوهُمْ وَمَا أَرَادُوا هَلَكُوا جَمِيعًا وَإِنِ أَخَذُوا عَلَىٰ أَيْدِيهِمْ نَجَّوْا وَنَجَّوْا جَمِيعًا

“Allah’ın koyduğu kurallara uyan ile uymayanın örneği bir gemiye binen insanların durumu gibidir. Bu insanların bir kısmı üst kata, bir kısmı da alt kata yerleşmişlerdir. Alt katta olanlara sizi rahatsız etmeyelim, biz geminin altından bir delik açalım, suyumuzu biz oradan alalım, derler. Şayet üst kattakiler buna müsaade ederlerse, hepsi birden helak olurlar; buna engel olurlarsa hepsi birden kurtulurlar.” (Buhârî, Şirket, 6, III, 111)

² Ahmed, VI, 304.

³ İsrâ, 17:26-27

Müslüman'ın özelliklerindedir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا

“(O kullar), harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar.”⁴

Hz. Peygamber (s.a.v) de,

“ مَا أَحْسَنَ الْقَصْدَ فِي الْغِنَى وَأَحْسَنَ الْقَصْدَ فِي الْفَقْرِ ”

Zenginlikte orta yolu tutmak ne güzeldir; fakirlikte orta yolu tutmak ne güzeldir” buyurmuştur⁵.

Dinimizce haram kılınan ve lüks sayılan şeylerin tüketimi israf olduğu gibi, helal olan yiyecek ve içeceklerin de gereğinden fazla tüketilmesi israf kabul edilmiş ve yasaklanmıştır. Kur'an, bunu şöyle izah buyuruyor:

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

“Ey Adem oğulları! Her secde edişinizde güzel elbiselerinizi giyin; yiyin, için, fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri sevmez.”⁶

Hz. Peygamber (s.a.v) efendimiz de bunu izah sadedinde şöyle buyurmuştur:

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَتَصَدَّقُوا وَالْبَسُوا مَا لَمْ يُخَالِطْهُ إِسْرَافٌ أَوْ مَخِيلَةٌ

“İsraf etmeksizin, kibre kapılmaksızın yiyiniz, giyiniz ve fakirlere yardım ediniz” buyurmuştur.⁷

3. Çalışmak ve Üretmek

Çalışmak, üretmek ve kazanmak her insanın hakkı olmakla beraber, topluma karşı da bir sorumluluktur. Topluma yük olmamak, ailesinin geçimini sağlamak için meşru bir şekilde çalışmak, hem dinî hem de sosyal görevlerimizdendir. Allah'ın Rasûlü (s.a.v) buna şöylece işaret buyurmuştur:

مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ

“Hiç kimse, çalışıp kazandığından daha hayırlı bir yemek yememiştir”⁸ buyurmuştur .

İnsanın, kazanıp başarması için çalışması gerektiğine Kur'an'ımız şöyle işaret buyurur:

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى

“Bilsin ki insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur.”⁹

En önemli farz ibadetlerimizden olan Cuma namazının kılınmasından hemen sonra çalışmaya koyulmanın gerekliliğine vurgu yapılıyor, şu ayet-i kerimede:

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

“Namaz kılınınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin. Allah'ı çok zikredin; umulur ki kurtuluşa erersiniz.”¹⁰

Peygamberimiz (a.s), toplumun kalkınması için dayanışma ve şirketleşmeyi tavsiye etmiş; Allah'ın, dürüst ortakların yardımcısı olduğunu belirtmiştir:

إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ أَنَا ثَالِثُ الشَّرِيكَيْنِ مَا لَمْ يَخُنْ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَإِذَا خَانَ خَرَجْتُ مِنْ بَيْنِهِمَا

“Birbirlerini aldatmadıkça ben iki ortağın üçüncüsüyüm. Fakat biri diğerine hıyanet edince ben aralarından çekilirim.”¹¹

Bundan dolayıdır ki, hem kendi yararımıza, hem toplum yararına faydalı işler

⁴ Furkan, 25:67

⁵ Heysemi, Mecmeu'z-Zevâid, Züht, 36/1.

⁶ A'raf, 7:31

⁷ İbn Mâce, Libas, 23. II, 1192.

⁸ Buhârî, Büyû, 15, III, 9.

⁹ Necm, 53:39

¹⁰ Cuma, 62:10

¹¹ Ebu Davud, Büyû, 27. III, 677.

yapmaya çalışacağız; hem de yaptığımız şeylerin en güzelini yapacağız. Çünkü Rabbimiz, bunu bizden talep ediyor:

وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

“İşlerinizi en güzel bir şekilde yapın. Çünkü Allah, işlerini güzel bir şekilde yapanları sever.”¹²

4. Kamu Mallarını Korumak, Haksız Yollarla Bunları Elde Etmemek

Toplumsal sorumluluklarımızdan birisi de topluma ait malları iyi korumak ve bütün toplumun değerlerinin içinde bulunduğu kamu mallarını haksız yollarla elde etmemektir.

Kamu hakları ve kişinin topluma karşı görevleri, çok önemli olduğu için hem insan hem de Allah hakkı olarak kabul edilmiştir. Toplumun bütün fertlerinin, bu hakları koruma, kollama hak ve sorumlulukları vardır.

Cenab-ı Hak, fert olsun, toplum olsun başkasının malını yemeyi yasaklamıştır:

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْنُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Mallarınızı aranızda haksız sebeplerle yemeyin. Kendiniz bilip dururken, insanların mallarından bir kısmını haram yollardan yemeniz için o malları hakimlere (idarecilere veya mahkeme hakimlerine) vermeyin.”¹³

Efendimiz (a.s) ise, Peygamberimiz (a.s.) ise,

عَلَى الْيَدِ مَا أَخَذْتُ حَتَّى تُؤَدِّيَ

“Aldığı şeyi geri verinceye kadar kişinin üzerinde bir borçtur.”¹⁴ buyurmaktadır.

Yani, insan, birinden almış olduğu malın kıymetini bilmeli ve zamanı geldiğinde sahibine geri iade etmelidir. Aksi halde dünyevî ve uhrevî sorumluluk söz konusudur. Nitekim Hz. Peygamber, Hayber savaşında alınan ve henüz taksim edilmemiş olan kamuya ait ganimetlerden değersiz bir takım eşyayı alan, daha sonra da düşman tarafından öldürülen sahabinin, büyük bir günah işlediğini, dolayısıyla şehit olmadığını belirtmiş ve kendisi cenaze namazını kıldırmaktan kaçınmıştır.¹⁵

Netice olarak, sorumluluk bilinciyle yaratılan insan, başta Allah olmak üzere, kendisine, ailesine, komşularına ve topluma karşı yerine getirmesi gerekli olan sorumlulukları vardır. Bunları yerine getirmek gerekir.

Alınacak dersler:

1. Müslümanın sorumluluklarının başında, Müslümanların birbirini sevmesi ve birbirlerinin haklarına saygı göstermesi gelir.
2. İslâmî terbiye ile yetişmiş insan, seven ve sevilen, merhamet eden, herkesle hoş geçinen ve kendisiyle hoş geçinilen insandır.
3. Müslüman ailesiyle, içinde yaşadığı toplumla, milletiyle ve bütün insanlıkla barışık olmalıdır.
4. Müslüman, maddi ve manevi alanda iyilikte yardımlaşır, muhtaçlara yardım elini uzatır.
5. Müslüman, kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu aile fertlerinin ihtiyaçlarını karşılamak, yakınlarına ve topluma yük olmamak için çalışır.
6. Müslüman, harcarken ne israf eder, ne de cimrilik yapar.
7. Dinî sorumluluğa sahip olan kişi, Allah hakkı olarak kabul edilen kamu mallarını korur, haksız yollarla bunları elde etmeye çalışmaz.

¹² Bakara, 2:195

¹³ Bakara, 2:188

¹⁴ Ebû Davûd, Büyû, 90. III, 822.